

**Analizë e Proceseve Konsultative të ZRRE-së për të Hyrat
Maksimale të Lejuara për Vitin 2024**

Përmbajtja

Hyrje	2
Raportet Konsultative për të Hyrat e Lejuara Maksimale (HLM) për Vitin 2024.....	3
Operatori i Sistemit të Transmisionit dhe Tregut (KOSTT) për vitin 2024.....	3
Operatori i Sistemit të Shpërndarjes (OSSH)	5
Furnizuesi i Shërbimit Universal për vitin 2024.....	6
Përfundime dhe Rekomandime	6

Hyrje

Në përgjigje të publikimit të raporteve konsultative të Zyrës së Rregullatorit për Energji (ZRRE) për të Hyrat Maksimale të Lejuara (MAR) për Furnizuesin e Shërbimit Universal, Operatorin e Sistemit të Transmisionit dhe Tregut dhe Operatorin e Sistemit të Shpërndarjes për vitin 2024, Instituti për Politika Zhvillimore (INDEP) ka ndërmarrë një analizë gjithëpërfshirëse për të dhënë rekomandime dhe komente mbi këto dokumente. Kjo nismë udhëhiqet nga përkushtimi ynë për të mbështetur proceset rregullatore që rrisin eficiencën dhe transparencën e sektorit të energjisë dhe mbrojnë konsumatorët duke kontribuar përfundimisht në zhvillimin e qëndrueshëm në Kosovë.

Korniza ligjore që mbështet këtë proces konsultimi është krijuar me Ligjin Nr. 05/L – 084 për Rregullatorin e Energjisë, konkretisht neni 9, i cili përcakton detyrat kryesore të Rregullatorit. Kjo përfshin hartimin dhe miratimin e akteve nënligjore të nevojshme për zbatimin e ligjit, duke nënvizuar autoritetin dhe përgjegjësinë e rregullatorit në përcaktimin e parametrave financiarë për subjektet e sektorit të energjisë për të garantuar shërbime të drejta, eficiente dhe të qëndrueshme të energjisë.

Instituti për Politika Zhvillimore (INDEP) njeh kornizën gjithëpërfshirëse rregullative dhe parimet operative të përcaktuara nga Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRRE). Kjo analizë synon të shqyrtojë MAR-in e propozuar në sfondin e mandateve ligjore dhe rregullatore që rregullojnë veprimet e ZRRE-së, duke nxitur kështu një sektor energjetik transparent, të përgjegjshëm dhe ekonomikisht efikas në Kosovë. Bazat ligjore dhe përgjegjësitë kryesore të ZRRE-së në vijim, siç janë përfshirë në Ligjin Nr. 05/L – 084 dhe në rregullat specifike të ZRRE-së, përbëjnë bazën e analizës sonë:

- Rregulla për caktimin e të hyrave maksimale të lejuara për furnizuesin e shërbimit universal: Përcakton kriteret dhe metodologjinë për përcaktimin e MAR për Furnizuesin e Shërbimit Universal, duke siguruar që të ardhurat të përputhen me kostot aktuale dhe nevojat operacionale për ofrimin e detyrimeve të shërbimit universal.
- Rregulla për të Hyrat Maksimale të Lejuara për Operatorin e Sistemit të Transmisionit dhe Tregut: Përcakton kornizën për llogaritjen e MAR për Operatorin e Sistemit të Transmetimit (OST) dhe Operatorin e Tregut (OT), duke promovuar menaxhimin dhe funksionimin efikas të sistemit të transmisionit dhe tregut të energjisë elektrike.
- Rregulla për të ardhurat maksimale të lejuara për operatorin e sistemit të shpërndarjes: Përvijon qasjen për vendosjen e MAR për Operatorin e Sistemit të Shpërndarjes (OSSH), duke siguruar që shërbimet e shpërndarjes ofrohen në mënyrë efikase dhe me një kosto të arsyeshme për përdoruesit fundorë.

Analiza jonë synon të vlerësojë MAR-ët e propozuar brenda kontekstit të këtyre përgjegjësiave ligjore, duke marrë parasysh implikimet ekonomike, teknike dhe shoqërore. Duke u angazhuar në këtë proces të konsultimit publik, INDEP synon të kontribuojë në formulimin e politikave që jo vetëm i përmbahen standardeve ligjore të përcaktuara nga legjislativi i Kosovës për energjinë, por gjithashtu promovojnë parimet e transparencës, llogaridhënies dhe angazhimit të palëve të interesuara në sektorin e energjisë.

Raportet Konsultative për të Hyrat e Lejuara Maksimale (HLM) për Vitin 2024

Raportet Konsultative për të Hyrat e Lejuara Maksimale për vitin 2024 ndonëse quhen konsultative lënë pak hapësirë për kontribut të palëve dhe veçanërisht. Kjo për ne është një mundësi e humbur për një proces rregullator më gjithëpërfshirës dhe pjesëmarrës, ku perspektiva të ndryshme mund të pasurojnë kuadrin vendimmarrës dhe të sigurojnë një qasje të mirë-rumbullakosur për rregullimin e energjisë.

Përgjithësisht dokumentet janë hartuar në mënyrë profesionale por me raste ZRRE nuk është lëshuar në sqarime që do të ishin të mira për përfshirje të sa më shumë palëve në proces dhe për rritjen e transparencës.

INDEP ka analizuar të tre raportet ndaras, dhe ka vendosur që për të trija të ofrojë rekomandime dhe komente brenda këtij dokumenti të konsoliduar. Në vazhdim janë komentet për secilën nga këto dokumente. Kështu, ne synojmë të japim rekomandime gjithëpërfshirëse që trajtojnë vërejtjet specifike brenda çdo raporti, për rritje të transparencës, përfshirjes së palëve të interesuara dhe rritjen e qartësisë në praktikën rregullatore. Pjesët e mëposhtme do të detajojnë komentet e INDEP-it për secilin prej këtyre dokumenteve.

Operatori i Sistemit të Transmisionit dhe Tregut (KOSTT) për vitin 2024

Metodologjia e ZRRE-së për rregullimin e të hyrave maksimale të lejuara (MAR) për Operatorin e Sistemit të Transmetimit/Operatorin e Tregut (OST/OT), vë në shprehje saktësinë dhe rigorozitetin e aplikuar në analizën e komponentëve të kostos dhe kërkesat e të licencuarit. Qasja e ZRRE-së, duke integruar përdorimin e vlerave të përcaktuara nga procesi i Rishikimit Periodik dhe përshtatjet për kostot aktuale, pasqyron një mekanizëm rregullator të strukturuar dhe të përgjegjshëm. Hapat¹ që përfshijnë indeksimin për efikasitetin dhe inflacionin, përshtatjen për koston e humbjeve dhe përditësimin e MAR bazuar në të ardhurat e mëparshme, janë në përputhje me standardet për të ruajtur drejtësinë financiare duke përshtatur kostot operacionale.

INDEP Komenti 1: INDEP vlerëson qasjen e strukturuar të ZRRE-së në përshtatjen e MAR-it, veçanërisht përdorimin e vlerave të përcaktuara nga procesi i Rishikimit Periodik dhe përshtatjet për kostot aktuale të arsyeshme. Megjithatë, ne kërkojmë sqarime të mëtejshme mbi metodologjitë e përdorura për përcaktimin e Faktorit të Efikasitetit dhe përcaktimin e kostove "të arsyeshme". Është e domosdoshme që këta indikatorë të sqarohen.

Aplikimi i Indeksit të Harmonizuar të Çmimeve të Konsumatorëve (IHÇK) siguron që përshtatjet për inflacionin vjetor në përlogaritjet MAR janë në përputhje me tendencat e gjera ekonomike që ndikojnë në monedhën euro. Kjo qasje lehtëson indikatorin dhe e bën atë transparent për përshtatjet e inflacionit, duke lidhur drejtpërdrejt rregullimet financiare të sektorit energjetik të Kosovës me kushtet ekonomike që mbizotërojnë në Eurozonë.

Në lidhje me pjesën e faktorit ndarës të kursimeve qasja e Zyrës së Rregullatorit për Energji (ZRRE) për të stimuluar kursimet e kostos nga kompania, me një faktor ndarjeje prej 50% ndërmjet kompanisë dhe konsumatorëve është pozitive. Ky mekanizëm, që rezulton me 0.09 milionë euro kursime për shkak të diferencës ndërmjet shpenzimeve 0.69 milionë euro të lejuara

¹ Faqe 4 - [TSO-MO Consultation Report for MAR 2024.pdf \(ero-ks.org\)](#)

dhe shpenzimeve aktuale 0.5 milionë euro, pasqyron një qasje të balancuar për të inkurajuar eficiencën dhe për të shpërblyer si ofruesin e shërbimit ashtu edhe konsumatorët.

INDEP Komenti 2: Megjithatë, për të rritur më tej efektivitetin e tij dhe për të siguruar shpërndarjen e barabartë të përfitimeve, ne sugjerojmë një mekanizëm më transparent dhe më të detajuar për llogaritjen dhe verifikimin e kursimeve të arritura. Kjo duhet të përfshijë vendosjen e standardeve të qarta dhe proceset e auditimit për të vlerësuar kursimet aktuale dhe shpërndarjen e tyre. Për më tepër, ne propozojmë faktorë të diferencuar të ndarjes bazuar në llojin e kursimeve (p.sh., kursimet operacionale kundrejt atyreve kapitale) nxitë më shumë eficiencë, duke rritur potencialisht kursimet dhe përfitimet e konsumatorëve.

Në kërkesën për investim të dorëzuar nga KOSTT-i, ata propozojnë blerjen e pajisjeve të reja testuese për transformatorët e energjisë dhe ndryshimin e burimit të financimit për një projekt të miratuar më parë. Kërkesa përfshin arsyetime të detajuara për çdo investim të propozuar, duke synuar rritjen e eficiencës së mirëmbajtjes dhe besueshmërisë operacionale. Megjithatë, mungon një shpjegim apo arsyetim gjithëpërfshirës për përzgjedhjen e projekteve specifike dhe ndryshimin e burimeve të financimit.

INDEP Komenti 3: Edhe pse pranohen propozimet për investime të KOSTT-it për projekte të reja dhe rregullimi i burimeve të financimit, arsyetimeve të ofruara u mungojnë detajet e mjaftueshme dhe arsyetimi gjithëpërfshirës, veçanërisht në lidhje me kriteret e përzgjedhjes dhe rëndësinë strategjike të këtyre investimeve brenda kornizës më të gjerë të planifikimit operativ dhe financiar. Për të rritur transparencën dhe besimin e palëve të interesuara, qartësimi i procesit të vendimmarrjes për ndryshimin e burimeve të financimit, veçanërisht në kontekstin e vonesave ose pasigurive të mundshme do të ishte shumë i rëndësishëm në këtë fazë të vendimmarrjes. Ne propozojmë që ZRRE të përfshijë këto informata në versionin final të raportit.

Metodologjia dhe parimet e përshkruara për përcaktimin e çmimit referent për vitin 2024 nga janë pozitive, duke i dhënë prioritet eficiencës së kostos në burimet e energjisë. Llogaritja vjetore e çmimit referent, bazuar në kostot e zhvendosura të energjisë dhe vëllimin e pritur nga Burimet e Ripërtrishme të Energjisë (BRE), rezulton në një çmim referent prej 72,85 €/MWh. Kjo strukturë çmimi synon të stimulojë gjeneruesit brenda skemës mbështetëse të tarifave nxitëse, ndërkohë që siguron që gjeneruesit me kosto më të ulët se çmimi referent të kenë një çmim më të ulët.

INDEP Komenti 4: INDEP rekomandon krijimin e një mekanizmi për rishikimin dinamik dhe rregullimin e çmimit referent, i projektuar posaçërisht për të adresuar luhajtjet e shpeshta në tregun e energjisë ose kushtet ekonomike. Duke qenë se është e mundur që kostot të ulen me shpejtësi si rrjedhojë e tejkallimit të p.sh. krizave energjetike, duhet ndërtuar një sistem të aftë për përshtatje në kohë reale ndaj këtyre ndryshimeve. Një mekanizëm i tillë siguron që struktura e çmimit të energjisë përfiton menjëherë nga kostot më të ulëta operacionale, duke rritur transparencën dhe aftësinë e ZRRE-së për të luajtur më drejtë rolin e rregullatorit. Ky rekomandim vlen për proceset e ardhshme të përcaktimit të MAR.

Operatori i Sistemit të Shpërndarjes (OSSH)

Në pjesën e Bilancit të Energjisë Elektrike të Realizuar dhe Parashikuar, tabela e ofruar në faqen 5 dhe pjesa narrative dëshmojnë për një përpjekje të vazhdueshme të ZRRE-së në drejtim të inkurajimit të kompanive të energjisë për reduktim të humbjeve. ZRRE ka vlerësuar arritjet e OSSH në uljen e humbjeve në shpërndarje për 1.5 përqind nga viti i kaluar dhe inkurajon vazhdimin e bashkëpunimit ndërmjet OSSH dhe autoriteteve kompetente për reduktim të mëtejshëm.

INDEP Komenti 5: INDEP rekomandon që raportet e ardhshme duhet të përfshijnë një analizë më të detajuar të strategjive të zvogëlimit të humbjeve, që sqaron dhe ilustron për publikun e gjerë investimet dhe ndryshimet menaxheriale konkrete që çuan në këto reduktime. Kjo do të rriste transparencën dhe do të theksonte rëndësinë dhe përfitimet e konsumatorëve nga zvogëlimi i humbjeve. Përgjatë tre raporteve, ne vërejmë mungesën e një përpjekje serioze nga ana e ZRRE-së për t'i bërë më të kuptueshme për publikun e gjerë dhe më gjithëpërfshirëse.

Parashikimi i KEDS-it për kostot lidhur me ofrimin e shërbimeve është bërë sipas Udhëzuesit energjetik dhe Licencës së Elektroserverit, i llogaritur në mënyrë lineare në bazë të kostove mujore deri më 31 mars 2024. Kjo qasje, e marrë në mungesë të të dhënave të detajuara, synon të fillojë normalizimin e furnizimit me energji elektrike të komunave veriore të Kosovës. Megjithatë, kjo shumë prej 0.4 milionë euro deri më 31 mars 2024, nuk është sqaruar sa duhet.

INDEP Komenti 6: Përafrimi i kostove të lidhura me ofrimin e shërbimeve deri më 31 mars 2024, dhe përcaktimi i ZRRE-së se “mund të jetë rreth 0.4 milion €” nuk garanton parashikim të saktë dhe të përgjegjshëm. INDEP rekomandon që të bëhet një analizë e detajuar e shpenzimeve të kaluara dhe parashikimeve për të ardhmen apo të jepen detaje në raport se si ka ardhë ZRRE deri tek 0,4 milion EUR. Kjo është thelbësore për rritjen e besueshmërisë së raportit dhe kredibilitetin e kalkulimit.

Në pjesën e investimeve qasja e ZRRE-së për vlerësimin e investimeve, e cila aktualisht bazohet në kërkesat dhe vlerësimet e OSSH-së, duhet të integrojë edhe të dhëna të pavarura që rrjedhin nga inspektimet dhe kontrollet e saj rregullatore. Kjo metodë e vlerësimit me burim të dyfishtë është thelbësore për një vlerësim të balancuar dhe të saktë të pretendimeve për investime të OSSH-së, në mënyrë që të sigurohet se vendimet rregullatore merren bazuar në realitetin në terren dhe jo vetëm me inputin e OSSH-së private.

INDEP Komenti 7: INDEP rekomandon që ZRRE të zgjerojë kriteret e vlerësimit për investimet edhe nga inspektimet dhe kontrollet e pavarura. Kjo e zbutë rrezikun e mbështetjes vetëm në të dhënat e ofruara nga OSSH, një entitet privat, dhe siguron kujdesin e duhur në verifikimin e nevojave për investime dhe realiteti në teren, siç janë p.sh. numri i instalimeve të njehsorëve. Mbikëqyrja është thelbësore për të ruajtur një mjedis rregullator të barabartë dhe transparent.

Furnizuesi i Shërbimit Universal për vitin 2024

Vlerësimi i ZRRE-së i të hyrave maksimale të lejuara për Furnizuesin e Shërbimit Universal (FSHU) për vitin 2024 merr parasysh parashikimet e përditësuara të konsumit dhe furnizimit për komunat veriore të Kosovës. Bilanci pasqyron kostot që lidhen vetëm me furnizimin me energji elektrike të konsumatorëve nën detyrimin e shërbimit universal, duke përfshirë eksportet pasi ato nuk konsiderohen si pjesë e energjisë së FSHU-së. ZRRE ka marrë parasysh mosbesueshmërinë e njërive gjeneruese për shkak të vjetërsisë e cila mund të qoj në importe më të mëdha se sa që janë planifikuar. Duke marrë parasysh këtë, ZRRE ka lejuar një vëllim shtesë importi për vitin 2024, mbi bilancin e planifikuar.

INDEP Komenti 8: ZRRE ka lejuar dhe llogaritur importe më të larta se të planifikuara për shkak të moshës së njërive gjeneruese, megjithatë është e rëndësishme të sigurohet që lejitimet e tilla bazohen në të dhëna. Edhe pse ZRRE ka marrë parasysh faktorë të ndryshëm për parashikimin e kostove të importit të energjisë, duke përfshirë të dhënat historike dhe projeksionet e Bursës Evropiane të Energjisë (EEX-PXE Hungarian Power Futures), është shumë e rëndësishme për saktësinë dhe transparencën e parashikimit që korniza specifike kohore e të dhënave të sqarohet qartësisht. ZRRE të sqaroj cilën periudhë kohore të të dhënave e ka marrë në konsideratë për përcaktimin e vlerës së parashikuar të çmimit të importit.

Përfundime dhe Rekomandime

INDEP ka analizuar Raportet Konsultative për të Hyrat Maksimale të Lejuara (MAR) për Operatorin e Transmisionit, atë të Distribucionit dhe Furnizuesin e Shërbimit Universal për vitin 2024. Dokumentet paraqesin kryesisht kalkulime teknike, dhe hapësira është e kufizuar për komente për shkak të specifikës së tyre dhe respektimit të metodologjive të përcaktuara.

Në analizën tonë, vihet re se MAR për Operatorin e Sistemit të Transmetimit (OST) shfaq fusha për përmirësim, veçanërisht në ofrimin e justifikimeve të detajuara për vendimet për investime dhe në rritjen e mekanizmave për rregullimin e kostos dhe transparencën. Ne konsiderojmë që nevojitet një kuadër rregullator që jo vetëm mbështetet në hollësitë teknike, por gjithashtu i jep përparësi qartësisë, përshtatshmërisë dhe angazhimit të palëve të interesuara në vendimet dhe proceset e konsultimit publik.

Analiza gjeti se është e nevojshme që ZRRE të adoptoj një qasje më proaktive dhe të shumëanshme për vlerësimin e propozimeve për investime nga Operatori i Sistemit të Shpërndarjes (OSSH). Kjo duhet të përfshijë jo vetëm një vlerësim të të dhënave dhe kërkesave të dorëzuara nga OSSH, por edhe informacionin e marrë nga inspektimet dhe kontrollet e vetë ZRRE-së. Kështu, ZRRE-ja siguron që vendimet e saj janë të mirinformuara dhe reflektojnë nevojat dhe kushtet aktuale të infrastrukturës energjetike, që mundëson një proces rregullator më transparent dhe të përgjegjshëm.

Metodologjia e ZRRE për parashikimin e kostove të importit të energjisë është shumëdimensionale, megjithatë ka nevojë për qartësi lidhje me kohështrirjen e të dhënave të përdorura nga Bursa Evropiane e Energjisë (EEX-PXE Hungarian Power Futures). Ky sqarim do të rrisë besueshmërinë e parashikimeve dhe transparencën e përgjithshme të procesit të

përcaktimit të tarifave. Është thelbësore që ZRRE të sigurojë që të gjitha modelet parashikuese dhe supozimet e kostos të jenë të bazuara në të dhëna me burim të saktë dhe të përcaktuar qartë në kohë dhe hapësirë.

Përgjithësisht, dokumentet janë të përgatitura në mënyrë profesionale. INDEP do të donte që në versionet përfundimtare të përfshihen komentet që parashtruan dhe disa vërejtje të adresohen në mënyrë sistematike në të gjitha proceset e ardhshme për të hyrat maksimale të lejuara. INDEP gjithashtu i rekomandon ZRRE-së që të ofroj sqarime përtej aspekteve teknike për të përfshirë sa më shumë palë dhe qytetarë në konsultim dhe potencialisht të hartoj edhe një dokument konsultimi ndaras që do t'i shërbente publikut të përfshihet më lehtë në dhënie të kontributit dhe në komentim.